

POLITIETS
SIKKERHETSTJENESTE

Postboks 4773 Nydalen
0421 OSLO
post@pst.politiet.no
Tlf.nr. 23 30 50 00
Faksnr. 23 30 51 20
Besøksadresse:
Nydalen allé 35

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref.: 16/2038
Vår ref.: 17/05874-6
Dato: 7. november 2017

Høring - NOU 2017:9 Politi og bevæpning

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) viser til NOU 2017:9 *Politi og bevæpning – Legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet* som er sendt på høring.

1. Innledende merknader

Spørsmålet om bevæpningsordning for norsk politi er et viktig og prinsipielt spørsmål. For å sikre at beslutningstakere får et godt grunnlag for å fatte en avgjørelse er det derfor viktig at redegjørelsen for faktiske forhold gir et så riktig bilde av virkeligheten som mulig. PST mener utvalget har lagt upresis og ikke oppdatert informasjon til grunn for sine vurderinger og konklusjoner mht. terrorens betydning for spørsmålet om bevæpning av politiet. Som landets sikkerhets- og etterretningstjeneste har PST kompetanse når det gjelder trusselbildet og terrorutviklingen, og tjenesten mener at utvalgets beskrivelse av terrortrusselen ikke samsvarer med virkeligheten slik PST kjenner den. PST vil på bakgrunn av dette legge særlig vekt på å beskrive PSTs vurdering av gjeldende trusselbilde og -utvikling som grunnlag for det standpunkt PST har tatt til høringsens viktigste spørsmål; generell bevæpning av norsk politi.

Videre har PSTs livvaktstjeneste lang erfaring med fast bevæpning, og PST har derfor også innspill til utvalgets omtale av tjenestepersoners opplevelse av å bære ladd våpen i oppdrag, faren for vådeskudd og til behovet for opplæring.

2. Trusselbildet og terrorutviklingen

2.1 Generelt

Terrorbildet og terrorutviklingen behandles av utvalget i kapittel 6. PST mener omtalen av trusselbildet og utviklingen er upresis og bærer preg av å være bygget på lite oppdatert og til dels irrelevant informasjon. PST er ikke enig i den beskrivelsen av dagens trusselbilde utvalget har lagt til grunn for sine vurderinger og konklusjoner. PST vil

nedenfor redegjøre for trusselbildet og utviklingen de siste årene, samt kommentere svakheter ved utvalgets utdrag av forskning.

Innledningsvis vil tjenesten kommentere utvalgets vurderinger av dilemmaene som oppstår i håndtering av terrortrusler som omtales i punkt 6.9.2. Utvalget tar utgangspunkt i antall døde som følge av terroraksjoner og konkluderer på bakgrunn av det med at terrortrusselen er marginal og at den ikke representerer noen stor fare for samfunnssikkerheten. Dette medfører dessverre at konklusjoner treffes på et bristende grunnlag.

PST er grunnleggende uenig i at terror ikke representerer en alvorlig trussel mot vår nasjonale sikkerhet. Terrorhandlinger representerer den mest alvorlige form for kriminalitet. Terror rammer både tilfeldig sivil befolkning og såkalte symbolmål, og er egnet til å skape stor frykt og usikkerhet i samfunnet.

Tjenesten vil dessuten understreke at innbyggernes opplevelse av utrygghet som følge av terror ikke må avskrives som et ugyldig argument. Det som oppfattes som myndighetenes manglende evne til respondere adekvat på trusler mot egne innbyggere, vil på lengre sikt kunne fremme terroristenes mål i like stor grad som overreaksjoner og uproporsjonale mottiltak. Et vedvarende mål for ulike terrorgrupper har nettopp vært destabilisering av vestlige samfunn. Manglende tillit til at myndighetene har vilje og evne til å beskytte egne innbyggere kan ha en rekke destabiliserende følger, herunder vil det kunne utfordre politimonopolet som støtter seg på innbyggernes opplevelse av og tiltro til et kompetent, balansert og handlekraftig politi.

Sannsynligheten for å utsettes for et terrorangrep er liten, hvis man ser befolkningen i Norge under ett. Når en hendelse først oppstår må den norske befolkningen ha tillit til at politiet løser oppdraget med adekvate maktmidler og at de umiddelbart kan gå til aksjon og skadebegrense i så stor grad som mulig. Jo tidligere politiet kan stoppe gjerningspersonen, jo færre liv vil gå tapt. Hvor alvorlig sannsynlighetsvurderingen er til enhver tid, bør ikke være styrende for hva slags grunnsikring som etableres, herunder om politiet skal være bevæpnet eller ikke. Det fremstår for PST som at utvalget legger nettopp grad av sannsynlighet til grunn for sin konklusjon. I denne forbindelse vil PST minne om at norsk politi fikk skarp kritikk etter angrepene 22. juli fordi det ikke var tatt høyde for at slike hendelser kunne skje. 22. juli-kommisjonen berører nettopp dette i sin rapport:

«God risikoforståelse utvikles over tid ved at det opparbeides kunnskap om hvor sannsynlig det er at ulike situasjoner vil forekomme, og konsekvensen av ulike utfall. Det er krevende å fullt ut ta innover seg og gjennomføre tiltak knyttet til å forhindre verstefallscenarier, og planlegge konstruktiv respons på lite sannsynlige hendelser. Grunnsikring må være på plass, og i arbeidet med risiko må man ikke bare ta innover seg historiske erfaringer, men også ta høyde for overraskelser og usikkerhet» (NOU 2012:14 s. 415).

PST mener utvalgets vurderinger knyttet til bevæpningsspørsmålet ikke tar innover seg at man i terrorberedskapen også må ta høyde for at terror kan skje i Norge. Utvalget har heller ikke adressert grunnleggende spørsmål rundt modus operandi i jihadistisk terror i vestlige land de senere år, noe som etter PSTs syn svekker rapporten.

2.2 Grunnlaget for utvalgets vurderinger

Som nevnt ser PST at statistikken og forskningen utvalgets vurderinger bygger på til dels er utdatert og lite relevant for beskrivelsen av dagens trusselbilde i Norge.

PST merker seg spesielt at det i beskrivelsen av innenlandsk terrorisme i Norge sammenlignet med andre europeiske land benyttes en tabell fra 2007 (tabell 6.1, Antall terrorangrep og antall drepte i slike angrep, s. 117). Tabellen inneholder ikke tall fra de siste 10 årene. Bildet ville sett svært annerledes ut dersom terrorangrepene i 2011, da antall drepte nordmenn økte fra 1 til 78, hadde vært en del av statistikken. Utvalget kommenterer ikke denne svakheten i datagrunnlaget.

Videre inkluderer statistikken som er lagt til grunn separatistisk terror, hvilket PST mener skaper et uriktig bilde. Dersom terrortrusselen og dens relevans for Norges del skal belyses bør denne typen terrorisme trekkes ut av statistikken. Separatistisk, eller nasjonalistisk, terror utføres av etniske, kulturelle eller religiøse grupper i den hensikt å oppnå territoriell uavhengighet eller selvstyre. Europeiske eksempler er ETA som har søkt å tvinge frem baskisk selvstyre gjennom terrorisme mot den spanske stat, og IRA som har gjennomført en rekke terroraksjoner som middel for å oppnå en irsk republikk uavhengig av Storbritannia. Terrortrusselen fra slike grupper er nasjonalt avgrenset og er i svært liten grad relevant for trusselbildet i andre land. I en ny artikkel¹ problematiserer terrorforsker Petter Nesser ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) bruk av angrepsstatistikk fra databaser som inkluderer separatistisk terror. I følge Nesser har det lite for seg å sammenligne denne typen terrorhandlinger med jihadistisk motivert terrorisme da det er vesentlige forskjeller mellom separatistgrupper som opererer nasjonalt og transnasjonal jihadistisk terror. Separatistgrupper retter hovedsakelig sine aksjoner mot styresmaktene og representanter for disse, mens jihadister til nå har hatt massedrap på tilfeldige sivile ofre som mål. Separatistgruppene har ofte krav det kan forhandles om, mens jihadister har ideologisk baserte ambisjoner og krav på tvers av landegrenser. Jihadister er dessuten ofte involvert i konflikt med mange land, f.eks. i kraft av at stater har militær tilstedeværelse i et spesielt område. Jihadistisk terror har derfor stor relevans for trusselbildet i Norge, mens separatistisk terror i Spania eller Nord-Irland ikke har det. Statistikken som synes å ligge til grunn for utvalgets vurderinger er dermed mindre relevant for den problemstillingen utvalget skal vurdere.

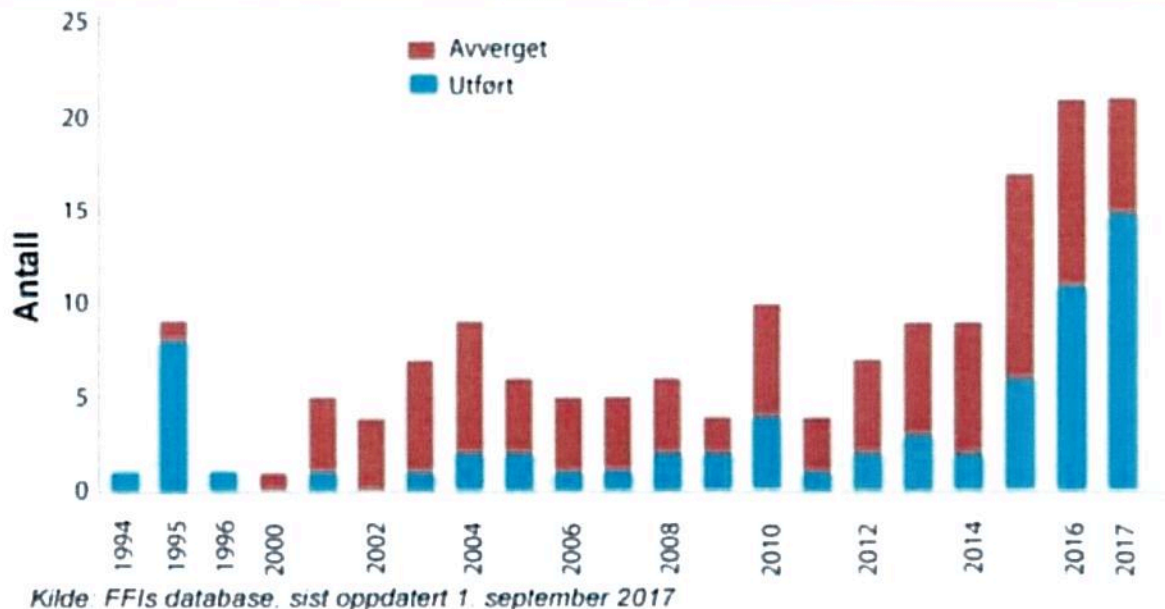
2.3 Europeiske trender og betydning for trusselbildet i Norge

Om terrorisme i Vest-Europa i perioden 1950-2016 skriver utvalget i avsnitt 6.9.5 at «ser man utviklingen over tid er antall angrep og antall drepte tydelig og kraftig redusert. Engene (4.1.2017)». PST mener utvalgets fremstilling er uriktig, og at trendene i Europa for øvrig viser en betydelig økning i angrepsfrekvens de seneste årene.

FFI fører oversikt over veldokumenterte terrorplott utført av jihadister i vest-Europa i perioden 1994-2017. I Nessers artikkel er tallene grafisk fremstilt:

¹ Petter Nesser, seniorforsker FFI, «Terror i Europa: IS-effekten» www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/2017/Terror-i-Europa-IS-effekten, publisert 27.09.2017

Veldokumenterte terrorplott utført av jihadister i Vest-Europa, 1994–2017

Denne forskningen står i sterk kontrast til utvalgets påstand om at antall angrep er kraftig redusert. Nesser skriver i sin artikkel at det aldri tidligere har vært flere terrorplott eller gjennomførte terrorangrep i Europa, samt at tallet på mennesker som har blitt drept av jihadister i Europa aldri har vært høyere. Nesser avslutter artikkelen med følgende påstand: «Jihadismen er trolig en større, farligere og mer seiglivet terrortrussel enn vi har stått overfor noen gang i Europa».

Felles kontraterrorcenter (FKTS) har en angrepsdatabase som registrerer angrep utført av ekstreme islamister i Vesten (dvs. Vest-Europa, Canada, USA, Australia og New Zealand) fra 2014 og frem til i dag. Fra 2014 og frem til i dag er det registrert 65 gjennomførte angrep. Dette avviker vesentlig fra utvalgets forståelse av trusselsituasjonen i Europa.

I omtalen av dagens trusselbilde i Norge legger utvalget til grunn at europeiske trender ikke nødvendigvis sammenfaller med bildet for konkrete land, og at det derfor må ses hen til nasjonale trusselvurderinger. PST ser at det er behov for å nyansere dette bildet.

Utviklingen i Europa over tid har etter PSTs syn høy relevans for trusselnivået i Norge. Transnasjonale terrorgrupper, særlig gruppene som utfører jihadistisk terrorisme er relevant for det norske trusselbildet all den tid det finnes personer som sympatiserer med disse gruppene her i landet. PST legger til grunn at utvalget er kjent med at mange nordmenn har reist til f.eks. Syria og Irak for å slutte seg til ISIL eller andre terrororganisasjoner.

Det grunnleggende elementet i ideologien til disse gruppene er at islam er under angrep fra vesten, og Norge inngår i dette fiendebildet. Gruppene appellerer til muslimer og konvertitter i hele verden, og bruker moderne informasjonsteknologi for å spre sin propaganda. Særlig ISIL, men også al-Qaida, har evnet å bruke moderne informasjonsteknologi for å få operasjonell effekt gjennom angrep i vesten og særlig

Europa. Det er ingen grunn til å tro at Norge er immun mot dette. Norge er også i krig mot ISIL, og «ISIL-effekten» som Petter Nesser beskriver i den overnevnte artikkel er høyst relevant også for Norge.

Utvalget viser i forbindelse med sin omtale av fremtidige trender i punkt 6.11.6 til at sjef for Etterretningstjenesten tidligere i år uttalte til NRK at terrorfaren i Norge er uendret, og at Norge ikke er et prioritert mål for hverken ISIL eller Al Qaida per i dag. Videre sier sjef for Etterretningstjenesten at trussel mot norske mål vil øke dersom ISIL og Al Qaida konkret innlemmer Norge i sine erklæringer og trusler. PST stiller seg bak denne uttalelsen, men mener at trusselbildet er noe mer nyansert enn dette. Til tross for at Norge ikke er et *prioritert* mål fra ledelsen av terrororganisasjonene som per i dag utgjør den største trusselen, vil enkeltpersoner kunne bli påvirket til å utføre aksjoner her i landet. En kan ikke tolke Haga Lundes uttalelse dithen at trusselen i Norge er upåvirket av verden rundt oss for øvrig. Videre må det understrekes at trusselbildet er dynamisk og i stadig endring. Nasjonens grunnsikring må dimensjoneres på en slik måte at det tas høyde for dette. PST vil dessuten understreke at den typen angrep vi har sett de siste årene kan være krevende for en sikkerhetstjeneste å forebygge fordi angrepene skjer ved hjelp av enkle midler.

Alvorlige hendelser kan derfor oppstå uten forvarsel og uten at PST har utarbeidet en trusselvurdering i forkant. Vi vil redegjøre nærmere for angrep ved hjelp av enkle midler nedenfor.

2.4 Utvikling i modus operandi og dets betydning for terrorberedskapen

PST har de siste fire årene foretatt inngående vurderinger av de fleste større terrorangrep i Europa. Gjennom dette har PST identifisert flere utviklingstrekk som er av betydning for norsk terrorberedskap.

46 % av angrepene siden 2015 har vært rettet mot generelle mål, dvs. mål som ikke har noen ideologisk betydning for ekstreme islamister eller som ikke assosieres noen symbolsk sak utover at de representerer eller er lokalisert i Vesten, f.eks. folkeansamlinger. Angrep mot generelle mål er økende.

54% av de registrerte angrepene siden 2015 har vært rettet mot symbolske mål. Symbolske måltyper er mål som har en kobling, direkte eller indirekte, til de ideologiske kjernesakene for ekstreme islamister. Typiske symbolske mål som knyttes til disse er militære mål, politikere og politipersonell, samt mål assosiert med karikaturesaken. Innenfor kategorien symbolske mål har politi- og forsvarspersonell vært den mest utsatte måltypen.

Muligheten til å lykkes med et angrep er et sentralt element i målutvelgelsen. Ekstrem islamistisk propaganda fremhever høye drapstall som et vesentlig kriterium for vellykkede angrep. Særlig ISIL har i økende grad oppfordret til angrep i form av massedrap rettet mot ubeskyttede, generelle mål i Vesten. Synlig tilstedeværelse av bevæpnet politi er slik sett et relevant sikkerhetstiltak, fordi det vil øke sannsynligheten for at et angrep blir stanset før angriperen oppnår ønsket effekt.

Samtidig er politipersonell også mulige mål for terrorangrep. Politipersonell kan rammes mens de forsøker å stanse et igangsatt angrep (som sekundærmål), eller de er i seg selv et mål for angrepet (primærmål). Angrep med enkle virkemidler har tidligere hatt et lavere skadepotensiale enn angrep med automatvåpen og eksplosiver. Bruk av kjøretøy

bryter imidlertid med denne trenden. Slike angrep har stort skadepotensiale ved at de kan rettes mot større menneskeansamlinger. Bruk av kjøretøy som våpen i terrorangrep er en modus som har blitt mer vanlig i Europa. Angrepene blant annet i Nice og Berlin i 2016 viser hvor dødelige slike angrep kan være. Både ISIL og al-Qaida har oppfordret tilhengere i vestlige land til å angripe sivile mål i sine hjemland. Begge organisasjoner har promotert bruk av kjøretøy som våpen, og publisert konkrete oppskrifter på hvordan slike angrep kan utføres. Kjøretøyangrepene som har vært gjennomført i Europa det siste halvannet året har blitt avsluttet ved at kjøretøyet har kollidert og stanset, eller ved at sjåføren har blitt skutt. PST ser at en tredjedel av angrepene de siste fire årene har blitt utført med kjøretøy eller skytevåpen. Slike angrep krever umiddelbar respons fra bevæpnet politi.

Den største kategorien av angrepsvåpen er kniv, øks og slagvåpen. Betydningen av bevæpnet politi for å stanse denne typen angrep vil i noe større grad være situasjonsbetinget, men vil i de fleste tilfeller forde en bevæpnet politirespons. Våpnene benyttes i slike angrep for å forårsake alvorlig skade og død, og angripere inspirert av ekstrem islamisme opererer ofte med martyrintensjon.

Martyridealet står sentralt i det jihadistiske tankegodset som forfektes av ISIL og al-Qaida. Å dø mens man utfører jihad fremstilles som den øverste form for underdanighet til Allah, og vil belønnes med fordeler i livet etter døden. Majoriteten av ISIL-sympatisører som har gjennomført terrorangrep mot mål i Vesten det siste året, har tilsynelatende vært forberedt på, eller hatt ønske om, å dø under handlingen. Martyrintensjon hos en angriper vil ha implikasjoner for håndteringen av et påbegynt terrorangrep. Angriperes hensyn til egen sikkerhet, og deres vilje til å forhandle med politiet, vil være fraværende.

Gjennomgangen av gjennomførte angrep i Europa de siste årene viser også flere tilfeller av at angripere har benyttet falske eksplosiver i form av bombevester eller –belter. Falske eksplosiver kan gi de samme taktiske fordelene som ekte eksplosiver, men er vesentlig enklere å lage eller anskaffe og vil sjelden etterlate spor i planleggingsfasen som medfører at angrepsplanene kan bli detektert og kompromittert. Falske eksplosiver fungerer avskrekkende ovenfor personer som ellers ville grepet inn, og kan gi et fåtall angripere kontroll over flere gisler innenfor et fysisk avgrenset mål. Videre vil falske eksplosiver øke sannsynligheten for at angrepspersonen(e) blir drept i konfrontasjon med politistyrker og dermed får status som martyr.

Videre viser gjennomgangen at angripere som ikke uskadeliggjøres under gjennomføringen av et første angrep, ofte vil gjennomføre et nytt angrep etter relativt kort tid. I 2017 har det vært flere slike sekvensielle angrep mot mål i Europa, inkludert terrorangrepene i London både i mars og i juni, og angrepene i Spania i august. Samtlige av disse angrepene startet som kjøretøysangrep, og gikk over til angrep ved bruk av kniv.

Som det fremgår av vårt hørings svar, er utviklingen innen ekstrem islamistisk terror i Europa av betydning for det norske trusselbildet. Trendene i Europa viser en betydelig økning i angrepsfrekvens de siste årene. Angrep ved bruk av skytevåpen og kjøretøy, rettet mot generelle mål, fordrer rask respons fra bevæpnet politi for å begrense skadeomfanget. Angriperes intensjon vil være å maksimere skadeomfanget, og trenden med sekvensielle angrep (oppfølgingsangrep) forsterker viktigheten av å stanse et angrep som er under utførelse. Politiets respons må være forberedt på angripere med martyrintensjon og falske bombevester. Ekstreme islamistiske terroristers motivasjonen om å oppnå størst mulig skade, uten hensyn til egen sikkerhet, gir et svært begrenset

forhandlingsrom og utfordrer en bevæpningsmodell med fremskutt lagring av våpen i kjøretøy.

Utvalget vurderer at «[d]et har vært få hendelser hvor forskjellen på fremskutt lagring og bæring av våpen på hofta ville vært avgjørende» (NOU 2017:9 side 128). En gjennomgang av ekstreme islamistiske terrorangrep i Europa gir grunnlag for å nyansere denne påstanden. Angrepet i Nice i juli 2016, angrepene i London i mars og i juni tidligere i år, og i Spania og i Finland i august har synliggjort det potensielle effekten av rask respons fra bevæpnet politi. Angrepene har vært håndtert av politi som opererer med en annen bevæpningsmodell enn den norske ordningen med fremskutt lagring. Empirien viser at rask respons fra bevæpnet politi har redusert skadeomfanget av et påbegynt angrep, ved at angriperne har blitt uskadeliggjort og angrepet dermed har blitt avsluttet. I flere av de aktuelle eksemplene har ubevæpnet politi først mislyktes i å stanse angrepet, før bevæpnet politi har ankommet og uskadeliggjort angriperen(e).

PST merker seg at utvalget anser elektrosjokkvåpen som et godt egnet virkemiddel for politiet i situasjoner der trusselaktøren angriper ved hjelp av kniv, machete eller andre skarpe gjenstander. Som nevnt ovenfor er dette vanlige angrepsmidler ved et terrorangrep. PST anser elektrosjokkvåpen som lite egnet til å håndtere denne typen hendelser. Først og fremst fordrer bruk av et slikt våpen at tjenestepersonen er avhengig av å befinne seg nært angriper idet elektrosjokkvåpen har begrenset rekkevidde. Videre kan elektrosjokkvåpen etter det PST forstår enkelt motvirkes, f.eks. ved at angriperen ifører seg en tykk jakke. Dersom tjenestepersonen bommer på første forsøk er dessuten våpenet ubrukelig, hvilket potensielt setter tjenestepersonen i en meget farlig situasjon grunnet den korte avstanden til angriper. PSTs vurdering er derfor at elektrosjokkvåpen ikke anses som et passende maktmiddel i slike situasjoner, og at det ikke kan erstatte skytevåpen.

2.5 Oppsummering - trusselbildet og terrorutvikling

PST mener utvalget har lagt upresis og ikke oppdatert informasjon til grunn for sine vurderinger og konklusjoner mht. terrorens betdning for spørsmålet om bevæpning av politiet. PST er videre av den oppfatning at utviklingstrekk innen modus operandi ved angrep i Europa er av særskilt betydning for politiets responsevne. Dersom politiet skal være i stand til å stanse et pågående terrorangrep og å begrense skadeomfanget ved en terrorhendelse må de være i stand til å reagere raskt og med egnede midler. Dette er selve kjernen i problemstillingen. Samfunnet må kunne ha en slik forventning til norsk politi.

Det trusselbildet PST har beskrevet de siste årene tilsier at det er vesentlig forandret. Endringen er ikke knyttet til enkelthendelser eller –rapporteringer, men den generelle situasjonen med høyt antall angrep i sammenlignbare land. Trenden er angrep mot ubeskyttede mål, med angrepsmidler og –taktikker som krever rask respons fra bevæpnet politi. PST vurderer at det mest sannsynlige modus operandi ved et eventuelt terrorangrep i Norge vil være et angrep med relativt enkle virkemidler mot mål som er omfattet av få eller ingen sikringstiltak. Denne typen angrep preges erfaringsmessig av kort forberedelsestid, og dertil svært begrensede muligheter for å forebygge eller avverge i forkant. De fleste terrorangrep i Europa de siste årene har inntruffet uten forvarsel. Dagens trusselbilde karakteriseres av uforutsigbarhet, og et bredt spekter av potensielle mål og angrepsmidler. Beredskapen bør følgelig dimensjoneres ut fra den generelle

sikkerhetssituasjonen, heller enn urealistisk forventning om at konkret etterretning til enhver tid kan varsle om når og hvor et potensielt terrorangrep vil finne sted. PST mener derfor at fast bevæpning er nødvendig for at politiet skal kunne utføre det samfunnsoppdraget det er satt til og som borgerne forventer.

Slik PST ser det er den norske bevæpningsmodellen ikke tilpasset dagens terrortrusselbilde. Modellen er til dels basert på en forutsetning om at tilstrekkelig informasjon om en konkret trusselsituasjon vil være tilgjengelig i planleggingen av de enkelte politioppdrag, eller at rammene for oppgaveløsningen enkelt kan tilpasses under et oppdrag fordi trusselsituasjoner utvikler seg og eskalerer over tid.

Videre mener PST at terrorberedskapen i Norge ikke bør være basert på varslings- og responstid. Vi kan ikke dimensjonere terrorberedskapen ut fra scenarier hvor PST på forhånd besitter informasjon om hvor og når et terrorangrep vil finne sted. Beredskapsnivået må ta høyde for betydelig usikkerhet og legges på et slikt nivå at politiet er forberedt på å håndtere helt uventede hendelser med de nødvendige maktmidler.

PST er enige i utvalgets vurdering av at terrorisme først og fremst forebygges ved bruk av etterretning og solid kunnskapsarbeid. Dette er en av PSTs hovedoppgaver, og tjenesten vil også vil for fremtiden fortsette det forebyggende arbeidet slik at Norge i så liten grad som mulig rammes av voldelige ekstreme handlinger og terror. Det er imidlertid et helt sentralt poeng at det ikke er noen motsetning mellom PSTs forebyggende arbeid og politiets evne til å håndtere terroraksjoner. Som vi har redegjort for ovenfor er det ikke slik at en sikkerhetstjeneste er i stand til å forebygge alle terrorhendelser, ref. angrepene vi har sett i Europa de siste årene. Vi må vi ta høyde for at PST ikke vil være i stand til å forebygge eller avverge enhver terrorhendelse. Politiet bør utstyres med de riktige verktøyene slik at de kan skadebegrense i så stor grad som mulig. I disse kritiske situasjonene vil hvert sekund telle. Å si nei til bevæpning av norsk politi innebærer å godta risikoen for at det vil skje tap av liv i løpet av den tiden politiet vil bruke på å bevæpne seg.

3. Bevæpningspraksis og erfaringer fra fast bevæpnet personell i PST

Som nevnt innledningsvis har PST lang erfaring med fast bevæpnet personell. En særlig oppgave for PST er å beskytte trusselutsatte myndighetspersoner. Livvakttjenesten ved PST har det nasjonale ansvaret for livvakttjeneste for norske og utenlandske myndighetspersoner i Norge, samt norske myndighetspersoner på reise i utlandet. Hvilket beskyttelsesbehov den enkelte myndighetsperson har beror på konkrete og oppdaterte trusselvurderinger.

Livvakttjenesten ved PST har vært fast bevæpnet i tiden etter andre verdenskrig, og kan derfor uttale seg om en rekke av utfordringene utvalget belyser. Med fast bevæpning menes at tjenestepersonen bærer ladd våpen på kropp. Livvakttjenesten bærer våpen skjult, dvs. diskret under arbeidsantrekket. Det er store ulikheter hva gjelder oppdraget til livvakttjenesten og ordinær ordenstjeneste i politiet. PST mener likevel at livvakttjenestens erfaring med fast bevæpning er relevant idet dette er ett av få fagmiljøer i Norge som har nettopp denne erfaringen.

3.1 Stressnivå ifm. bevæpning

I utredningen punkt 7.7.4 diskuteres graden av stress og nervøsitet som dagens ordning med bevæpning medfører. Det vises til at enkelte informanter har uttrykt at et væpnet oppdrag automatisk antas å være farligere og mer spesielt enn det faktisk er, mens andre mente at å bære våpen daglig var positivt fordi det reduserte stressnivået.

PSTs livvaktjeneste støtter vurderingen om at daglig bevæpning, som en del av ordinær rutine, bidrar til å senke stressnivået knyttet til bruk av våpen. Mange livvakter i PST har lang erfaring fra ordinær ordenstjeneste i politiet, enkelte inntil nylig. Deres erfaring er at fast bevæpning er positivt mht. hvilken grad av stress man forbinder med bruk av tjenestevåpen.

PST merker seg videre at enkelte informanter har rapportert at de anser det som positivt å ikke ha våpen på kropp fordi det kan medføre at man entrer en situasjon for raskt heller enn å trekke seg tilbake og bevæpne seg, samt gjøre mentale forberedelser. Til dette stiller PST spørsmål ved i hvilken grad denne «ekstra tiden» til refleksjon kan benyttes på en hensiktsmessig måte dersom bevæpningen i seg selv medfører høyt stressnivå. Videre vil det i praksis ofte være slik at tiden brukes til å argumentere for bevæpning heller enn til refleksjon. Disse sekundene og minuttene kan være kritiske for de menneskene som har behov for politiets bistand. PST mener at det er responstiden og evnen til å skadebegrense som må veie tyngst i slike situasjoner.

Heller enn å fraråde fast bevæpning av politiet må det derfor legges opp til god opplæring og nok tid til trening. Personellet må på forhånd være mentalt forberedt på at kritiske situasjoner der bruk av våpen kan bli nødvendig slik at de slipper å gjøre disse forberedelsene når en hendelse allerede er i gang. Livvaktjenesten har omfattende opplæring i bruk av våpen, og det brukes mye tid på trening. For å oppnå den samme tryggheten i bruk av våpen hos ordinært politi understrekes derfor viktigheten at det legges til rette for dette.

3.2 Vådeskudd

Vådeskudd gis mye omtale i media. En nullvisjon ift. dette er imidlertid urealistisk, men risikoen reduseres kraftig dersom det finnes gode rutiner for hvordan våpen skal håndteres. Særlig risiko for vådeskudd er det ved lading og tømning av våpen. En bevæpningsløsning der personellet skal ha halvkladd våpen på kropp vil derfor medføre at lading og tømning av våpen må skje i det offentlige rom. Livvaktjenesten i PST har god erfaring med lading og tømning ved tjenestesettets oppstart og slutt. Våpenet lades og tømmes i trygge omgivelser der det ikke er fare for at eventuelle vådeskudd medfører skader. Ved evt. vådeskudd i forbindelse med tømning av våpen vil dette gå ned i en nedspenningstønne og medfører ingen skade på omgivelsene. PST har ikke opplevd at det har gått av vådeskudd i forbindelse med lading eller tømning av våpen. Våpenet oppbevares i et trygt hylster hele arbeidsdagen.

Dersom det skal innføres en ordning der politiet skal bære halvkladd våpen på kropp, må en være klar over den økte risikoen for vådeskudd i slike situasjoner. For ordinært politi vil det komme en tileggsutfordring i disse situasjonene fordi tjenestemannen står midt i en mulig kritisk situasjon som kan medføre stress. Ladd våpen på kropp vil derfor senke risikoen for vådeskudd.

PST vil også kort kommentere at det ikke finnes holdepunkter for å anta at fast bevæpning har medført noen endring mht. tjenstepersonens grunnholdning til at bruk av våpen er absolutt siste utvei.

4. Konklusjon

PST ser at trusselbildet har endret seg vesentlig de siste årene. Det norske samfunnet må forholde seg til at det er påregnelig at terror kan skje også her til lands og at det vil kunne bli utført på arenaer der befolkningen beveger seg til vanlig. Vi må ta innover oss at trusselbildet er endret, og at vi i større grad enn tidligere må planlegge for å måtte håndtere slike hendelser.

PST mener at politiet må settes i stand til å utføre sitt samfunnsoppdrag ved at de har mulighet til å benytte seg av riktige maktmidler i bekjempelsen av denne typen kriminalitet. Samfunnets grad av tillit til politiet avhenger av at befolkningen er trygge på at politiet er i stand til å håndtere alvorlige situasjoner som oppstår raskt og adekvat. Dette vil være en viktig del av nasjonens grunnsikring mot terrorisme.

PSTs syn er at trusselbildet tilsier generell bevæpning av norsk politi. Dette fordrer utviklingsarbeid langs flere akser, både på strategisk, taktisk og operasjonelt nivå, noe PST ikke har funnet det naturlig å gå nærmere inn på i dette høringssvaret. PST støtter utvalgets syn på at generell, permanent bevæpning vil kreve et tydelig hjemmelsgrunnlag. For å sikre forutberegnelighet for borgerne, samt den demokratiske kontrollen med politiets adgang til å bruke våpen bør de sentrale kriteriene for politiets bruk av våpen fremgå av politiloven.

Marie Benedicte Bjørnland